

Leo Trotskij: Den bonapartistiska teorin om staten

(1 maj 1939)

Källa: **The New International** (New York), [vol 5 nr 6](#), juni 1939, s 166-169.

Översättning från engelska, Göran Källqvist

En av de viktigaste punkterna i Stalins rapport vid den 18:e partikongressen i Moskva var utan tvivel hans tillkännagivande av en ny teori om staten. Stalin gav sig inte in på detta område av någon naturlig benägenhet, utan av nödvändighet. Bara för ett kort tag sedan avlägsnades och krossades juristerna Krylenko och Pasjukanis, båda ortodoxa stalinister, för att ha upprepat Marx', Engels' och Lenins teori att socialismen innebär ett gradvis bortvittrande av staten. Denna teori kan det härskande Kreml absolut inte acceptera. Vad nu, vittra bort så snabbt? Byråkratin har ju just börjat leva. Krylenko och Pasjukanis är uppenbarligen – ”sabotörer”.

Det sovjetiska livets verklighet

Dagens verklighet i Sovjetunionen kan förvisso knappt ens förlikas med den gamla teorins strimlor. Arbetarna är bundna till fabriker; bönderna är bundna till kollektivjordbruken. Pass har införts. Rörelsefriheten har begränsats kraftigt. Det är belagt med dödsstraff att komma försent till arbetet. Inte bara kritik mot Stalin utan även underlåtelse att falla på alla fyra inför ”ledaren” bestraffas som förräderi. Gränserna bevakas av en ogenomtränglig mur av gränspatruller och polishundar i en omfattning som hittills inte upplevts någonstans. Utlänningar som tidigare hade lyckats komma in i landet utrotas systematiskt. Kärnan i den sovjetiska konstitutionen, ”den mest demokratiska i världen”, är liktydigt med att alla medborgare vid en angiven tidpunkt är skyldiga att lägga sin röst på den enda kandidat som Stalin eller hans ombud har handplockat. Pressen, radion, alla organ för propaganda, agitation och nationell utbildning ligger helt i händerna på den härskande klicken. Under de senaste fem åren har, enligt officiella siffror, inte mindre än en halv miljon medlemmar uteslutits ur partiet. Vi vet inte definitivt hur många som har skjutits, kastats i fängelse och koncentrationsläger eller förvisats till Sibirien. Men utan tvekan har hundratusentals partimedlemmar delat samma öde som miljontals icke partianslutna personer. Det skulle vara väldigt svårt att hos dessa miljoner personer, hos deras familjer, släktingar och vänner, ingjuta tanken att den stalinistiska staten är på väg att vittra bort. Den stryper andra men visar inga tecken på att vittra bort. Istället har staten nått en intensitet som är exempellös i mänsklighetens historia.

Trots detta är det officiella påbudet att socialismen har förverkligats. Enligt de officiella texterna är landet på väg att fullborda kommunismen. Berija kommer att ta tvivlarna ur deras villfarelser. Men här uppstår den främsta svårigheten. Om vi ska tro Marx, Engels och Lenin, är staten ett organ för en klass' styre. Marxismen har för längesedan avslöjat alla andra definitioner av staten som teoretiska förfalskningar som döljer utsugarnas intressen. Vad är i så fall staten i ett land där ”klasserna

har förintats”? De visa männen i Kreml har mer än en gång plågat sina hjärnor med denna fråga. Men givetvis tog de först av allt itu med att arrestera alla som påminde dem om den marxistiska teorin om staten. I och med att detta ensamt inte kunde räcka var det nödvändigt att ge något som liknade en teoretisk förklaring av den stalinistiska absolutismen. En sådan förklaring fördes fram i två delar. Vid den 17:e partikongressen för fem år sedan förklarade Stalin och Molotov att polisstaten var nödvändig för att bekämpa ”rester” av de gamla härskande klasserna och speciellt de trotskistiska ”splittrarna”. Dessa rester och splittrare, sa de, var förvisso obetydliga. Men eftersom de var så ytterst ”rabiata”, krävde kampen mot dem den största vaksamhet och skoningslöshet. Denna teori var utomordentligt idiotisk. Varför skulle det krävas en totalitär stat för att bekämpa ”kraftlösa rester” när sovjetdemokratien visade sig helt tillräcklig för att störta själva de härskande klasserna? Inget svar gavs någonsin på denna fråga.

Men ändå måste man överge denna teori från den sjuttonde kongressen. De senaste fem åren har till stor del ägnats åt att krossa de ”trotskistiska splittrarna”. Partiet, regeringen, armén och diplomatkåren har åderlåtits och halshuggits. Det har gått så långt att Stalin, för att lugna sin egen apparat, vid den senaste kongressen tvingades lova att han i framtiden inte skulle ta till utrensningar i massiv skala. Det är naturligtvis en lögn. Den bonapartistiska staten kommer även i framtiden att känna sig tvingad att ödelägga samhället både fysiskt och tankemässigt. Det kan inte Stalin medge. Han svär att utrensningarna inte kommer att återupprepas. Om det stämmer, och om både de trotskistiska ”splittrarna” och ”resterna” av de gamla härskande klasserna har krossats fullständigt, så uppstår frågan: ”Mot vem behövs staten?” Den här gången svarar Stalin: ”Behovet av en stat beror bara på att vi är omringade av kapitalismen, och på de faror för socialismens land som det medför.” Med en teologistudents monotoni upprepar han som vanligt denna tanke om och om igen: ”Militären har inte längre någon förtryckande uppgift i landet, den har vittrat bort ... den militära uppgiften att försvara landet från angrepp utifrån kvarstår fullständigt.” Och längre fram: ”Vad gäller vår armé, våra strafforgan och vår underrättelsetjänst, så riktas de sig inte längre inåt mot landet, utan utåt mot den yttre fienden.”

Stalin vederlägger sin gamla teori

Låt oss för diskussionens skull gå med på att detta faktiskt stämmer. Låt oss gå med på att behovet att bevara och stärka den centraliserade byråkratiska apparaten bara beror på trycket från imperialismen. Men genom själva sin natur är staten människans makt över människan. Å andra sidan har socialismen som mål att avskaffa människans makt över människan i alla dess former. Om staten inte bara bevaras utan också stärks och blir allt brutalare, då betyder det att vi ännu inte har uppnått socialismen. Om den privilegierade statsapparaten är resultatet av en kapitalistisk inringning, så betyder det att socialismen inte är möjlig i ett isolerat land som är omringat av kapitalismen. När Stalin försöker ta loss sin svans så hålls han alltså fast i nosen. När han rättfärdigar sitt bonapartistiska styre så vederlägger han i förbigående sin huvudteori om att bygga socialismen i ett land.

Men Stalins nya teori är bara rätt i så måtto som den vederlägger hans gamla teori. I allt annat är den helt värdelös. Arbetarstaten behöver givetvis en armé, en befälsstab, en underrättelsetjänst, etc. för att kämpa mot den imperialistiska faran. Men innebär det att arbetarstaten behöver överstar, generaler och marskalkar med motsvarande ersättning och privilegier? Den 31 oktober 1920, vid en tidpunkt då den spartanska Röda armén fortfarande saknade en särskild officerskår, utfärdades en

speciell förordning gällande armén, där det sades: ”Inom den militära organisationen ... existerar det ojämlikhet som i vissa fall är fullt förståelig och till och med oundviklig, men som i andra fall är helt omotiverad, överdriven och ibland brottslig.” Sista stycket i denna förordning lyder så här: ”Utan att ställa oss den ouppnåeliga uppgiften att omedelbart avskaffa alla privilegier i armén, måste vi aktivt sträva efter att verkligen minska dem till ett absolut minimum, och så snabbt som möjligt avskaffa alla de privilegier som inte härrör ur den militära konstens krav, och bara kan kränka känslan av jämlikhet och kamratskap bland Röda arméns män.” Detta var sovjetregeringens grundläggande linje under denna period. Dagens politik har en rakt motsatt inriktning. Tillväxten och stärkandet av den militära och civila kasten innebär att samhället inte rör sig i riktning mot utan bort från de socialistiska idealen – och det oavsett vem som är skyldig, vare sig det är de utländska imperialisterna eller de inhemska bonapartisterna.

Samma sak gäller den underrättelsetjänst som Stalin betraktar som statens själva kärna. På följande sätt läxade han upp en kongress där GPU-agenter nästan utgjorde majoriteten: ”Underrättelsetjänsten är outhärlig för att gripa och straffa spioner, mördare och sabotörer som utländska underrättelsetjänster skickar till vårt land.” Givetvis förnekar ingen att det behövs en underrättelsetjänst mot imperialismens intriger. Men frågans stötesten är vilken ställning underrättelsetjänstens organ har i förhållande till de sovjetiska medborgarna. Ett klasslöst samhälle måste bindas samman av band av inre solidaritet. I sin rapport hänvisade Stalin ett flertal gånger till denna solidaritet, som lovordades som ”monolitisk”. Men spioner och sabotörer behöver en täckmantel, en välvillig miljö. Ju större solidariteten är i ett visst samhälle, och ju lojalare den är mot den befintliga regimen, desto mindre plats finns det för antisociala element. Men hur ska man då förklara att det, om vi ska tro Stalin, överallt i Sovjetunionen begås brott som inte förekommer i det förfallande borgerliga samhället? Det räcker trots allt inte enbart med de imperialistiska staternas ondska. Bakteriers aktivitet avgörs inte så mycket av hur elakartade de är som på det motstånd de stöter på i den levande organismen. Hur kan imperialisterna hitta ett oändligt antal agenter i ett ”monolitiskt” socialistiskt samhälle, agenter som dessutom innehar de mest ledande posterna? Eller, för att uttrycka det på ett annat sätt, hur kommer det sig att spioner och avvikare i ett socialistiskt samhälle lyckas besätta poster som medlemmar i och till och med ledare för regeringen, som medlemmar i politbyrån och på de mest framstående posterna i armén? Och slutligen, om det socialistiska samhället är i så stor avsaknad av inre elasticitet att man för att rädda det måste ta till en allsmäktig, allomfattande och totalitär underrättelsetjänst, då måste det verkligen stå illa till med saker och ting om det i ledningen för denna tjänst står en skurk som Jagoda som måste skjutas, eller som Jezjov som man tvingas avskeda i onåd. Vem kan man lita på? Berija? Klockan kommer snart att klämta även för honom!

I själva verket är det välkänt att GPU inte krossar spioner och imperialistagenter utan den härskande klickens politiska motståndare. Det enda Stalin försöker göra är att upphöja sina egna komplotter till ”teoretisk” nivå. Man varför tvingas byråkratin dölja sina verkliga mål och stämpla sina revolutionära motståndare som utländska spioner? Den imperialistiska inringningen förklarar inte dessa komplotter. Skälen måste vara av *inre natur*, dvs. härröra ur själva det sovjetiska samhällets struktur.

Låt oss försöka hittade ytterligare bevis från Stalins egna läppar. Utan något samband med resten av sin rapport säger han följande: ”Istället för tvång har staten fått till funktion att skydda de socialistiska egendomarna mot tjuvar och förskingrare av landets välstånd.” Således visar det sig att staten inte bara finns till mot utländska spioner utan också mot inhemska tjuvar. Och dessutom är dessa tjuvars makt så stor att den rättfärdigar att det existerar en totalitär diktatur och till och med är

grunden till en ny teori om staten. Det står helt klart, att om människor stjäls från varandra så härskar det fortfarande en så svår misär och uppenbar ojämlikhet i samhället att det orsakar stöld. Här närmar vi oss roten till det hela. Samhällelig ojämlikhet och fattigdom är mycket viktiga historiska faktorer som i sig själva förklarar statens existens. Ojämlikhet kräver alltid ett skydd; privilegier kräver alltid ett försvar och de obesuttnas angrepp kräver bestraffning. Det är just den historiska statens funktion!

Det håller Stalin tyst om

Vad gäller det "socialistiska" samhällets struktur, så är det viktiga i Stalins rapport inte vad han sa utan vad han förbigick med tystnad. Enligt honom ökade antalet arbetare och offentligt anställda från 22 miljoner 1933 till 28 miljoner 1938. Ovanstående kategori "anställda" omfattar inte bara kontorister på kooperativens lager utan också medlemmar i Folkkommisariernas råd. Som alltid klumpar man här ihop arbetare och anställda för att inte avslöja hur stor byråkratin är till antalet och hur snabbt den växer, och framförallt hur snabbt dess inkomster ökar.

Under de fem år som har gått mellan de två senaste partikongresserna har, enligt Stalin, arbetarnas och de anställdas årliga lönefond ökat från 35 miljarder till 96 miljarder, dvs. nästan tredubblats (om vi bortser från rubelns förändrade köpkraft). Men exakt hur fördelar sig dessa 96 miljarder bland de olika grupperna av arbetare och anställda? Om detta sägs inte ett ord. Stalin berättar bara att "industriarbetarnas genomsnittliga årslön, som 1933 uppgick till 1.513 rubel, steg 1938 till 3.447 rubel." Övriga hänvisas här bara till *arbetare*. Men det är inte svårt att visa att det liksom tidigare är frågan om både arbetare och anställda. Det räcker att multiplicera årslönen (3.447 rubel) med det totala antalet arbetare och anställda (28 miljoner) för att vi ska få den totala lönefond för arbetare och anställda som Stalin nämnde, nämligen 96 miljarder rubel. För att bättra på arbetarnas ställning tillåter sig "Ledaren" således den enklaste sortens knep, som även den minst samvetsgranna borgerliga journalist skulle ha skämts för. Om vi bortser från valutans förändrade köpkraft, så innebär den årliga lönen på 3.447 rubel bara, att om vi slår ihop de utbildade och de yrkesutbildade arbetarnas, stachanoviternas, ingenjörernas, direktörers och folkkommisariernas löner inom industrin, så får vi ett genomsnitt på mindre än 3.500 rubel per person. Vad har arbetarna, ingenjörerna och den högsta personalen fått för löneökning under de senaste fem åren? Hur mycket får en utbildad arbetare idag per år? Inte ett ord om detta. Den lägsta sortens borgerliga försvarare har alltid tagit till genomsnittlig statistik över löner, inkomst, etc. I de utvecklade samhällena har denna metod nästan övergivits eftersom den inte längre är till nytta för någon. Men den har blivit favoritmetod i det land där socialismen har uppnåtts och där alla samhällsförhållanden borde kännetecknas av att vara kristallklara. Lenin sa: "Socialism är bokföring." Stalin lär oss: "Socialism är att luras."

Framför allt annat vore det ett mycket allvarligt misstag att tro att den ovan nämnda genomsnittliga summa som Stalin åberopar omfattar alla de högsta "anställdas", dvs. den härskande kastens, inkomster. I själva verket får de så kallade ansvariga "arbetarna", utöver sina officiella och jämförelsevis blygsamma löner också hemliga löner från de centrala eller lokala kommittéernas kassor. De har tillgång till bilar (det finns till och med speciella fabriker för att producera fina bilar som "ansvariga arbetare" ska använda), utmärkta lägenheter, sommarbostäder, sanatorier och sjukhus. För att passa deras behov eller fåfänga byggs alla möjliga sorters "sovjetiska palats". De har nästan

monopol på de högsta utbildningsinstitutionerna, teatrarna, etc. Alla dessa enorma inkomstkällor (de är utgifter för staten) finns naturligtvis inte med i de 96 miljarder som Stalin hänvisar till. Och ändå vågar Stalin inte ens ta upp frågan om exakt hur den lagliga lönefonden (96 miljarder) fördelas mellan arbetare och anställda, mellan utbildade arbetare och stachanoviter, mellan de övre och lägre skikten av anställda. Utan tvekan gick lejonparten av den ökade officiella lönefonden till stachanoviterna, till bonusar till ingenjörer och så vidare. Genom att använda ett genomsnitt vars noggrannhet inte inger förtroende, genom att klumpa ihop arbetare och anställda i en enda kategori, genom att slå ihop byråkratins toppar med de anställda, genom att med tystnad förbigå hemliga tillgångar på många miljarder, genom att "glömma" att nämna de anställda och bara ta upp arbetare när han slår fast den "genomsnittliga lönen", strävar Stalin efter ett enda mål: att lura arbetarna, att lura hela världen och dölja den privilegierade kastens enorma och allt större löneökningar.

Ett organ för tjuvar och plundrare

Att "skydda de socialistiska egendomarna mot tjuvar och förskingrare" betyder således nio gånger av tio att försvara byråkratins inkomster mot alla angrepp från den icke privilegierade delen av befolkningen. Inte heller är det fel att tillägga att byråkratins hemliga inkomster, som varken har någon grund i de socialistiska principerna eller landets lagar, inte är något annat än stöld. Utöver detta lagliga stjälande finns den olagliga, jättelika stöld som Stalin tvingas blunda för, eftersom tjuvarna är hans starkaste anhängare. *Den bonapartistiska statsapparaten är alltså ett organ för att försvara de byråkratiska tjuvarna och plundrarna av landets välstånd.* Denna teoretiska formulering ligger mycket närmare sanningen.

Stalin tvingas ljuga om sin stats samhällseliga karaktär av samma orsak som han måste ljuga om arbetarnas löner. I båda fallen träder han fram som talesman för privilegierade parasiter. I ett land som har genomgått en proletär revolution är det omöjligt att främja ojämlikhet, skapa en aristokrati och samla på sig privilegier annat än genom att utsätta massorna för en flod av lögnar och ett alltmer ohyggligt förtryck.

Förskingring och stöld, byråkratins främsta inkomstkällor, utgör inte ett utsugningssystem i ordets vetenskapliga betydelse. Men utifrån de folkliga massornas intressen och ställning är det oändligt mycket värre än all "naturlig" utsugning. Byråkratin är inte en besutten klass i ordets vetenskapliga mening. Men den har en besutten klass' alla brister, tiofalt ökade. Det är just på grund av att det saknas fasta klassförhållanden, och att sådana förhållanden är omöjliga på oktoberrevolutionens samhällseliga grundvalar, som statsapparaten s funktioner blir så krampaktiga. För att vidmakthålla byråkratins systematiska stölder måste dess apparat ta till systematisk brottslig verksamhet. Summan av alla dessa ting utgör det bonapartistiska gangstersystemet.

Att tro att denna stat kan "vittra bort" fredligt är att leva i en teoretiskt sinnesförvirrad värld.

Den bonapartistiska kasten måste krossas, sovjetstaten måste återupprättas. Först då öppnar sig framtidsutsikterna att staten kan vittra bort.